

1. FEBRUAR 2023

FORSLAG TIL TILTAK MOT PLAST

FOR BYER OG KOMMUNER I NORGE

PLASTSMARTE BYER OG KOMMUNER I NORGE

Innholdsfortegnelse

Om dokumentet	3
Introduksjon	4
Hva kan kommunen gjøre	4
Plan for arbeidet	4
<i>Forslag til prioriteringer</i>	4
<i>Planlegging og evaluering</i>	5
<i>Skjematisk oversikt med forslag til tiltak</i>	5
Foreslåtte plasttiltak i kommuner	5
Nasjonal innsats for avfallshåndtering av plast og utsortering av husholdningsavfall	9
Avslutning	9

Om dokumentet

Dette dokumentet inneholder et forslag til oppsett av en handlingsplan og en oversikt over tiltak for å bli en plastsmart kommune. Dokumentet kan brukes slik det er eller så kan innhold kopieres og overføres til andre dokumenter slik som det passer den enkelte.

Erkjennelsen av at plast i mange sammenhenger er et svært hensiktsmessig materiale å ta i bruk, ligger til grunn for nettverket *ikke* har som målsetting at kommuner skal slutte med alt plastforbruk – men heller å bruke og håndtere plasten og jobbe for nullutslipp av plast til naturen. Begrepet plastsmart innebefatter dermed både tiltak for å redusere plastbruken der det finnes gode alternativer, og tiltak for mer effektiv plastbruk der det ikke finnes fullgode alternativer. Sistnevnte vil i hovedsak bestå av tiltak som tilrettelegger for mer gjenbruk og resirkulering av plast. Eksempler på vedtatte plasthandlingsplaner finnes [her](#).

Nettverket for plastsmarte byer og kommuner ønsker med dette å inspirere kommuner til å komme i gang med plstarbeidet. Ønsker du å bli med i nettverket for å lære mer om konkrete og praktiske erfaringer fra andre kommuner kan du ta kontakt med prosjektlederen hos WWF Verdens naturfond, som driver nettverket gjennom en styringsgruppe i samarbeid med Samfunnsbedriftene og Oslo kommune.

Kontakt:

Siri Karine Hanslien-Olsson, rådgiver plast i WWF Verdens naturfond

Tlf: 473 79 750

Epost: solsson@wwf.no

Introduksjon

- Kort om plast som miljøproblem.
- Om forankring av arbeidet lokalt, nasjonalt og internasjonalt.

Foreslått tekst: Poser, flasker, éngangsbestikk og isopor er alle plastprodukter som det dessverre finnes store mengder av i norsk natur. En rapport fra Miljødirektoratet estimerte at 19.000 tonn mikroplast havnet på avveie fra landbaserte kilder i 2021. Dette har stor negativ påvirkning på dyrelivet både på hav og i land. Flere arter får i seg plast i tro om at det er mat eller setter seg fast i ulike plastprodukter, noe som kan føre til lidelse, underernæring og død.

Norske husholdninger kaster over 108.000 tonn plastemballasje i året, hvorav kun 35 prosent kildesorteres. Videre blir kun 21 prosent av plastemballasjen fra husholdningene materialgjenvunnet. Kommuner sitter på en del av ansvaret for gi plastavfallet et videre liv og sikre en sirkulær plastøkonomi. Lavere plastforbruk og bedre utsortering av plast vil i andre rekke føre til lavere klimagassutslipp, da storparten av utslippene fra avfallsleddet kommer fra forbrenning av fossil plast. Dette krever en kommunesektor som setter seg høye ambisjoner og mål, og som følger opp med planer for å nå dem.

Hva kan kommunen gjøre

Bli en plastsmart kommune. Første steg mot å handle for å løse plastkrisen er å få forankret målsettinger om redusert plastforbruk og forsøpling i kommunens styrende dokumenter. Handlingsplan, tiltaksliste, strategi, -kjært barn har mange navn. Uavhengig av hvordan kommunen forankrer arbeidet sitt, må målsettinger etableres og tiltak settes inn for å redusere plastbruken og for å stanse alle utslipp av plastforurensning i eget lokalsamfunn.

Kommunen er ofte en intrikat og sammensatt organisasjon med en rekke ulike virksomheter. Derfor er det lurt å sørge for at de ansvarlige for gjennomføring har et tydelig mandat på tvers av kommunens virksomheter.

Kommuner må sikre effekten av kommunal avfallshåndtering og øke utsortering i lys av ny [avfallsforskrift](#) og plastutfordringene. Samarbeid med nabokommuner og nasjonale myndigheter for å få på plass tilstrekkelig infrastruktur for forsvarlig avfallshåndtering lokalt og nasjonalt bør også prioriteres.

Plan for arbeidet

Hvordan kommunen ønsker å forankre plstarbeidet i egne dokumenter varierer. For å gruppere tiltakene har Oslo og Tromsø laget følgende inndeling:

1. Forbruk, anskaffelser og miljøledelse
2. Kampanje, informasjon, arrangement, kompetansebygging og samarbeid
3. Opprydning og håndtering av plastavfall
4. Mikro- og nanoplastrelaterte tiltak

Et annet alternativ er å gruppere inn tiltak etter hvor det befinner seg langs plastens verdikjede, fra produksjon til forbruk og avfallshåndtering.

Forslag til prioriteringer

Prioriteringen av tiltakene bør gjøres ut fra en vurdering av gjennomførbarhet og tiltakets bidrag til å nå målet om å bli en plastsmart kommune. Hva som er mulig å få til i de ulike kommunene i Norge varierer veldig, og derfor burde dette avsnittet si noe om hvilke midler som kan gjøres tilgjengelig, hvilke politiske føringer som må følges og hva man har med seg av tidligere erfaringer med lignende arbeid.

Planlegging og evaluering

Start gjerne med tiltak der det er mulig å finne informasjon om «status quo» om f.eks. plastbruk eller forsøpling. Vi anbefaler å prioritere kartlegging av utgangspunktet som et første steg, slik at det også er mulig å evaluere effekten av tiltaket i etterkant.

Et eksempel på dette kan være å redusere bruken av engangskopper i plast. Først må det bekreftes at det brukes engangskopper i plast, deretter bør man kartlegge omfanget og for hvilke virksomheter det gjelder. På den måten kan effekten av tiltak vurderes på et senere tidspunkt.

Skjematisk oversikt med forslag til tiltak

Det anbefales å ha en skjematisk oversikt over tiltakene med en kort beskrivelse, fordeling av ansvar, prioriteringsgrad og øvrige kommentarer. Ta gjerne en titt på [handlingsplaner fra andre kommuner](#). Her er et eksempel fra Tromsø kommune:

FORSLAG TIL TILTAK FOR Å REDUSERE PLASTBRUK OG PLAST PÅ AVVEIE I MILJØET, MED PRIORITERINGER			
Forbruk, anskaffelser og miljøledelse			
Tromsø kommune er den største bedriften i Tromsø, med nær 7000 ansatte. Kommunen har i tillegg en sentral rolle som fagmyndighet og forvalter. Gjennom riktige innkjøp og anskaffelser kan kommunen selv sørge for å minske sitt plastavtrykk, og kan bidra til at andre også hjelpes til det. Gjennom sitt daglige arbeid kan mange avdelinger og enheter i kommunen også bidra. Både internt og i sitt arbeid rettet mot publikum.			
Barnehager og skoler skal aktivt involveres i arbeidet med Tromsø som plastfri by.			
Tiltak	Beskrivelse	Ansvar	Kommentar, økonomisk behov
Kartlegge bruk av engangsprodukter i kommunale virksomheter samt videreutvikling (inkl. skoler og barnehager)	Engasjere en ekstern revisor, f. eks WWF med sitt bedriftsprogram til en kartlegging av Tromsø kommunes virksomhet.	Enhet for klima, miljø og landbruk (KML)	En slik kartlegging gir en konkret gjennomgang i regi av en profesjonell aktør, som gir et solid grunnlag for endring. Bedriften får konkrete endringsforslag, og mål å strekke seg etter. Kostnad om lag 200.000,- Gjennomføres i 2019.
	Jobbe parallelt med tilrettelegging og kulturbygging innen bruk av plast- og engangsprodukter for å bidra til å fase ut bruk av unødvendig engangplast i kommunale virksomheter.	Hele virksomheten Tromsø kommune.	Det er et mål å ha faset ut alle unødvendige engangplastprodukter i kommunen innen utgangen av 2020. Det legges opp til at enheter må rapportere på innkjøp av plast- og engangsprodukter, samtidig med økonomisk rapportering.
Gjennomgå innkjøpsreglement med tanke på å begrense produkter i plast, og plastemballasje.	Redusere fremtidig bruk av plast og engangsprodukter i nye samkjøps- og innkjøpsavtaler i kommunen.	Seksjon for anskaffelser.	Det finnes i dag offentlige veiledere og retningslinjer for mer miljøvennlige innkjøp, som også omhandler plast. Kommunen er deltaker i et samarbeid om klimavennlige innkjøp via Klimanettverk Nordnorge, der plastreduksjon inngår.
	Tromsø kommune vil gjennom sin deltakelse i ulike fora være en pådriver for videre arbeid med produsentansvarsordninger.	KML	Det er et godt samarbeid i Tromsø, mellom kommunen og offentlige og private aktører som jobber med plast- og avfallsutfordringer, og både kommunen og Remiks er representert i ulike samarbeidsforum. Utvidet produsentansvar for flere plastbaserte produkter er av

13

Foreslåtte plasttiltak i kommuner

Overordnet skal kommunen jobbe for å:

- o lage en plastsikkert handlingsplan og sette i gang plastsikre tiltak
- o sette av midler og ressurser til tiltak for å redusere unødvendig bruk av plast og hindre at plast blir forsøpling
- o sørge for at tiltakene følges opp med en plan for dokumentering og evaluering av tiltakenes effekt som gjøres tilgjengelig for andre kommuner

Under følger et bredt utvalg av forslag til tiltak og formuleringer som er ment å inspirere kommunene, og som kan inkluderes i egne handlingsplaner/tiltakslistene for plast. Ikke alle tiltak vil være hensiktsmessige eller mulige for enhver kommune. Vurder derfor tiltakene med tanke på lokal kontekst og tilgjengelige midler og tilpass det til din kommune.

Forbruk, anskaffelser og miljøledelse:

Kommunen skal jobbe for å:

- kartlegge bruk av engangsprodukter i kommunale virksomheter (inkl. skoler, sykehjem og barnehager) og fase ut bruk av unødvendige engangsprodukter
- gjennomgå og endre innkjøpsreglement med tanke på å begrense forbruk av produkter i plast og plastemballasje
- Ikke bruke engangsemballasje og engangsprodukt av plast i egne lokaler, bygg og virksomheter
- innføre kildesortering i rådhuset og i alle kommunale bygg tilpasset lokalt avfallssystem
- følge opp kommunale virksomheter på deres arbeid med miljøledelse (f. eks Miljøfyrtårn eller ISO 14001)
- øke bruken av resirkulert plast ved å legge inn krav om bruk av resirkulert materiale i offentlige innkjøp og anskaffelser¹
- støtte plast- og forbruksreducerende tiltak gjennom tilskuddsordninger eller informasjonstiltak²
- delta i nettverket Plastsmarte byer og kommuner

Kampanje, informasjon, arrangement, kompetansebygging og samarbeid

Kommunen skal jobbe for å:

- synliggjøre arbeidet overfor samarbeidspartnere og innbyggere
- etablere samarbeid med andre byer som også skal gjennomføre plastreducerende planer³
- kartlegge aktører som jobber med ulike sider av plastproblematikken
- igangsette holdningsskapende arbeid. For eksempel:
  - kommunikasjon for å forebygge forsøpling, opplyse innbyggerne om hvordan best å redusere unødvendig plastbruk og sørge for at mest mulig avfall kommer på riktig plass
  - i samarbeid med skolen, legge mer til rette for opplysende virksomhet om plastproblematikk
- etablere og markedsføre ulike tilskuddsordninger som retter seg mot miljøtiltak, inklusive plastrelaterte tiltak
- øke kunnskapen om avfallsreduksjon, ombruk og kildesortering med særlig fokus på plast som en sirkulær ressurs. Her kan man be om opplæring fra partnere
- gjennomføre informasjonskampanje overfor forbrukere om mikroplast i hverdagsprodukter og hvordan disse kan unngås
- bidra til å sikre at alle arrangementer i kommunen blir plastsmarte, for eksempel utarbeide en veileder for miljøvennlige arrangement tilpasset lokale behov⁴

---

¹Konkrete eksempler og informasjon om slikt arbeid finnes her: <https://mepex.no/aktuelt/sett-krav-til-bruk-av-resirkulert-plast-i-offentlige-anskaffelser/>

² Eksempelvis har mange kommuner tilskuddsordninger for innkjøp av tøybleier for å redusere bruken av engangsbleier.

³ Nabokommunene Skien og Porsgrunn samarbeider om en plasthandlingsplan.

⁴ Oslo har nylig oppdatert sin veileder for plastsmarte arrangementer:

- innføre forbud mot salg eller bruk av heliumballonger og mot ballongslipp på kommunal grunn, og søke å innarbeide dette i politivedtekt og arrangementshåndbok/veileder
- samarbeide med serveringsbransjen for å gå over til bruk av flergangs der det er mulig, sette inn tiltak for å redusere engangsemballasje og bruke emballasje til ta-med-mat som er laget av andre materialer enn plast og som kan sorteres ut.

Opprydning og håndtering av plastavfall

Kommunen skal jobbe for å:

- utarbeide en handlingsplan mot forsøpling⁵
- Kartlegge omfanget av forsøpling i kommunen
- ta i bruk verktøy som Rydde (ryddenorge.no) og Rent Hav (renthav.no) for å registrere og kartlegge forsøpling
- sette inn tiltak mot forsøpling av sneip og snus for eksempel gjennom askebegre for å redusere mengden som må ryddes⁶
- tilrettelegge for strandrydding i form av tydelig informasjon, mottak og bortkjøring av avfall, utdeling av utstyr og eventuelt midler
- samle opp og kartlegge flytende avfall / avfall på bunn; for eksempel kartlegge båtvrak som bør fjernes før de blir et forsøplingsproblem
- rydde elver og vassdrag
- rydde bybildet:
  - vurdere behov for bytte av avfallsbeholdere i bybildet og behov for utplassering av flere eller færre beholdere i offentlig rom
  - se på muligheter for å påvirke der kommunen ikke har ansvar, men hvor man ser det er behov for beholdere
- øke innsamling av avfall fra næringsvirksomheter rettet mot publikum; for eksempel gjennom kommunens muligheter til å pålegge utsalgssteder, turistanlegg, utfartssteder osv. oppsett og tømning av flere/større avfallscontainere, utplassert over et større område, jfr. forurensingsloven, Plikt til oppsamling av avfall § 35 (avfall i samband med utsalgssteder, turistanlegg, utfartssteder m.v.) og § 36 (avfall langs offentlige veier m.v.)
- hindre at plast og annet avfall havner i avløpet og ledes til sjø og vassdrag, for eksempel gjennom informasjonskampanje om dovett eller tiltak for å stoppe tilløpet
- opprette og/eller styrke ordning for innsamling av landbruksplast, gjerne i samarbeid med bondelagene og avfallsselskap
- sikre effektivt mottak av marint avfall; for eksempel kan kommunens havn vekte avfallssortering i anbud på håndtering av avfall fra skip

⁵ Hold Norge Rent anbefaler en handlingsplan mot forsøpling:

<https://holdnorerent.no/kunnskapsartikkel/handlingsplan-mot-forsopling-steg-for-steg>

⁶ For mer informasjon se: <https://norwaste.no/hvor-mye-sneiper-ryddes-i-norge-hvert-ar/>

- tilrettelegge for levering av avfall og kloakk i havn fra rederi og skip, samt fritidsbåter, og se på muligheter for å få på plass smarte avfallsbeholdere med komprimator og tilbakemelding om behov for tømning langs kaikant
- sikre gode miljøstasjoner i alle fiskerihavner og småbåthavner
- sikre gode avfallsplaner som hindrer spredning av miljøgifter og mikroplast
- sikre god håndtering av plastavfall fra byggeplasser:
  - sikre at bygge- og anleggsplasser forhindrer at avfall ender i bakken eller på sjøen
  - følge opp avfallshåndtering på byggeplassene etter rammene gitt av plan- og bygningsloven (PBL), byggesaksforskriften (SAK10) og byggteknisk forskrift (TEK17)
  - kommunale virksomheter som er ansvarlig for bygg- og anleggsvirksomhet må, via kontraktsinngåelse og kontroller, sikre at plastavfall fra byggeplassene ikke kommer på avveie

Mikro- og nanoplastrelaterte tiltak

Kommunen skal jobbe for å:

- kartlegge håndteringen av plastavfall og miljøgifter fra småbåthavner og sette inn tiltak der det er nødvendig
- redusere bilkjøring i kommunal sammenheng. Redusere bilkjøring generelt i kommunen
- starte dialog med idretten for å drive holdningsskapende arbeid for alternativer til dagens unødvendige plastbruk, og utfordringer slik som syntetiske treningsklær og gummigranulat fra kunstgressbaner
- sikre at kunstgressbaner ikke slipper ut mikroplast:
  - fase ut all bruk av gummigranulat: nye kunstgressbaner og gamle baner som er modne for utskifting må få miljøvennlig fyll og kommunen bør ta initiativ til samarbeid for å videreutvikle miljøvennlige alternativer
  - legge til rette for å minimere avrenningen av mikroplast fra eksisterende kunstgressbaner før disse får miljøvennlig fyll. Dette kan være tiltak som å etablere kanter rundt banen, eller å etablere rister ved inngangen til banen, slik at brukere får muligheten til å riste av granulat fra sko og klær.
- hindre avrenning fra veier og tette flater:
  - levere alt gateoppsop og oppsug fra sandfang i kommunen til godkjente deponier. Hyppigere kontroll og tømning av sandfang
  - øke innsatsen for vask og feiing av veier
  - hindre spredning av makro- og mikroplast ved snørydding og veikosting/vasking. Innføre løsninger for snødeponering slik at avfallet som følger med snøen blir ivaretatt og stanse all dumping av snø i havet
- støtte og bidra til forskning ved å være samarbeidspartner som sikrer bedre kunnskap om problemer, konsekvenser og muligheter/løsninger knyttet til mikro- og nanoplast

Nasjonal innsats for avfallshåndtering av plast og utsortering av husholdningsavfall

Kommunene kan ikke stå alene i kampen mot plastforurensning, og det kreves tiltak på nasjonalt nivå i tillegg til lokale tiltak. Derfor er det her også forslag til hvordan kommuner kan jobbe opp mot nasjonalt nivå.

For å sikre tilstrekkelig avfallshåndtering og utsortering av plast kreves det økte investeringer i infrastruktur for ettersortering. Det er behov for en nasjonal plan for infrastruktur, som slår fast hvordan investeringsbehovet skal dekkes.

Kommunen skal jobbe for å:

- samarbeide med og påvirke nasjonale myndigheter til å følge opp lokal handling med en nasjonal plan for infrastruktur og nødvendige investeringer. Avfallshierarkiet og målet om en sirkulær økonomi må ligge til grunn for planen, og avfallsforbrenning minimeres
- jobbe for at nasjonale myndigheter innfører produsentansvar for all plast

Avslutning

Til sist vil vi takke deg som ønsker å gjøre en innsats for å redusere plastbruken der det finnes gode alternativer, effektivisere bruken der den er nødvendig, stanse forsøpling eller legge til rette for opprydding i din kommune. Dette er et veldig viktig arbeid som trenger dedikerte personer over hele landet, og alle har potensiale til å skape viktig endring der man er. Samtidig er det viktig å anerkjenne at ingen kan løse disse utfordringene alene, og vi trenger at alle aktører fra stat til privatpersoner jobber sammen mot samme mål. På veien dit er det viktig at vi lar oss inspirere og lære av hverandre, og det er nettopp derfor nettverk for plastsmarte byer og kommuner er så viktig.

Ikke nøl med å ta kontakt hvis du har spørsmål eller ønsker å være med i nettverket.

Kontakt:

Siri Karine Hanslien-Olsson, rådgiver plast i WWF Verdens naturfond

Tlf: 473 79 750

Epost: solsson@wwf.no